

OBČASNÍK

obce Malé Zálužie

Júl 2006

Obsah zasadnutí Obecného zastupiteľstva /OZ/ v Malom Záluží

za prvý polrok 2006.

Zasadnutie Obecného zastupiteľstva /OZ/ dňa 10. 03. 2006.

1. Návrh kroniky na rok 2005 prečítala kronikárka.
2. Hlavný kontrolór Ing. Michal Zedník oboznámil OZ so správou kontroly účtovníctva a pokladničných operácií za rok 2005.
Kontrola bola vykonaná v mesiaci február 2006.
Plnenie rozpočtu za rok 2005:

Prijmy: 1, 482 560, 59 Sk

Výdavky: 1, 343 864, 20 Sk

3. Starosta obce podrobne informoval o aktívnej činnosti nezamestnaných.
4. Vyhodnotenie Spoločného stavebného úradu. Starosta podrobne oboznámil členov OZ s činnosťou, rozpočtom a vyhlídkami na rok 2006.
5. Preventivári p. Miroslav Kulišek str. a p. Ján Valko. Starosta im vysvetlil povinnosti, činnosť protipožiarna prehládka v domoch a zariadeniach. Vypracuje sa plán návštev.
6. Obracanie pôdy časť Horný jarok bude robiť Poľovnícke združenie Nové Sady. Parcelu od domu č. 133 po potok bude obrábať p. Jozef Bila, č. 141.
7. Boli ústne žiadosti na výrub agátov v extraviláne v Dolnom jarok a na medziach, jedno - značne sa zamietli. Odvoz popadaných vrb v priestore " Vrbina za humnami" povolilo – p. Jánovi Bilovi, Petrovi Karvayovi a Milanovi Taligovi.
8. Starosta informoval, že p. Ján a Soňa Bilovi boli na priestupkovej komisii na Obvodnom úrade v Nitre za priestupok, výrub agátov.
9. OZ odsúhlasilo finančný príspevok 500,- Sk pre učiteľov – dôchodcov ZŠ a MŠ v Nových Sadoch na Deň učiteľov.
10. ZO JDS v Malom Záluží chce pre svojich členov i nečlenov zriadiť v miestnosti oproti Obecnému úradu ambulantly pedikúru.

Zasadnutie Obecného zastupiteľstva dňa 21. 04. 2006.

1. Starosta prečítal Správu o bezpečnostnej situácii Okresného oddelenia Policajného zboru v Lužiankach.
2. Príležitostne dať odmontovať ručnú pumpu na vodu pri dome č. 104.
3. Starosta informoval poslancov, že kamera je napravená na snímanie kontajneru na železo.
4. Poslanci boli oboznámení o priebehu aktívnej činnosti nezamestnaných.
5. OZ súhlasilo s povrchovou úpravou honom pre úpravu parkoviska oproti chlórovní, smer k lávke.

Zasadnutie Obecného zastupiteľstva dňa 12. 05. 2006.

1. OZ vykonalo prehliadku vyprázdneného býv. školského bytu – stará škola. Chýba tu voda, kanalizácia a WC.
2. Aktívna činnosť nezamestnaných. Motorové kosačky obsluhujú p. Peter Karvay a p. Miroslav Kulišek ml., 1 muž a 2 ženy sú na PN.
3. Starostovia Radošinskej doliny sa 10. 05. 2006 stretli s predsedom VÚC Nitrianskeho samosprávneho kraja Milanom Belicom o obnovení železničnej trate Zbehy – Radošina. Následne sa jednalo so železničnou spoločnosťou v Bratislave.

Zasadnutie Obecného zastupiteľstva dňa 16. 06. 2006.

1. Na prenájom býv. školského bytu sa hlásili 3 záujemcovia:
 - a) Denisa Bilová, Malé Zálužie 154
 - b) Ľudmila a Daniel Hunkoví, trvalý pobyt Nitra
 - c) Michal Kolenčík ml., Malé Zálužie 46.

OZ odhlasovalo prenájom pre Michala Kolenčíka ml. za podmienky, že svojpomocne z materiálu dodaného obcou, si zavedie kanalizáciu, vodu, kúrenie a elektrinu, všetky práce sa podrobne finančne rozvedú do nájomnej zmluvy.

2. Zhodnotila sa aktívna činnosť nezamestnaných. Vypadli dvaja muži.
3. Prejednala sa sťažnosť p. Jána a Matildy Lakatošových.

Emil Fuska

Cestička do školy...

*Keď som ťa šlapával,
Horko som plakával*

Horko, ťažko som sa dočapiril na našu stanicu. Vlhká, olovená hmla ti bije do tváre, keď rýchlejšie pokročíš. I ťažšie sa dýcha, keď derie sa ti do nosa zhustený, ťažký vzduch. Z topánok si už poodfrkaval blato, alebo pootieral o zvlhnutý trávnik. Zadupal si párkrát, natiahal rukavice. Čakáš a nadávaš. Ako by ti bolo teraz ešte dobre prevažovať sa v teplých perinách. Čušal by si tam ako sviňa v raži, len aby ťa z nich nevydurili. Ale čas je čas. Ak nechceš ísť peši, nuž musíš sa poponáhľať a radšej počkať na ten náš slávny „rýchlik“. Takto dumajúc a hrešiac ani nezbadáš, až ti zapíska dačo za ušami. Ťažké odfukovanie i kašľanie splyva navzájom. Spoza zatáčky vykuknú dve jasné očka. Iskry sa len tak sypú na všetky strany. Para a dym sa dotiahli až k nám. Ani nevieš a šnelcóg ti stojí pred nosom. Vyteperíš sa, zasadneš a už sa vezieš. Pomaly síce, ale iste. Čím horšie je vonku, tým príjemnejšie sa cítiš vo vnútri vyhriateho vagóna. Roztiahneš sa labužnícky a údy rozostrieš do najlahodnejšej polohy. Spať sa ti už nechce, nuž oddáš sa myšlienkam. Mimovoľne zídu ti na um zašlé doby. Bolo to kedysi, za onoho času, keď nemala kukurica klasu, krava ocasu, však viete. Dávno je to, ale nezáleží na tom. Hlavná vec, že to bolo.

My chodili sme na vlaku do školy, alebo poza školu na Zobor, na Borinu, na Lehotu, pod Kalváriu, čiže po našsky na výlet. „Spomínajte na vodcov svojich“ káže nám Písmo. Veru neradno mi nespomenúť našich „vodcov“ (Pán Boh ich oslávi), ktorí nás svedomito vodili, viedli i doviedli. Kam, to je vedľajšie. Ostatné môžete si domyslieť. Mne načím len zaznačiť, že nám malým prišlo kapsu, knižky, baganče, kabáty povlúčať za našimi predstavenými. Nemali sme dosť problémov so sebou! Oni predsa nemohli ísť na výlet s knižkami! Slaninu obstarávať, semľbrot, zorky, drevo, to všetko bolo na našej starosti, i nosenie vody v konvičke, keď daktorý zo šéfov žiznil. A páty škrabkať, vyzúvať, obúvať, to bola tiež naša robota. Rozkaz je rozkaz. Poslúchať sa muselo. Inak dostalo sa ti príučky, že ti ucho týždeň cvendžalo. Omluvenky sa písali na čistú stranu reklamy, na stôl sa niesli neusušené síce, ale zamastené. Pochvala za to nevystala. Na karty sme veru nezabudli. A kto iný by sa bol hral na mumáka, na gombičky, kto by bol spieval, či škrečal, kto fajčil? Aktívni účastníci veru si nemajú na čo sťažovať. Vari nie je dosť „učených“ učňov (teraz už tovaryšov), sedlárov, šustrov, šlosárov, čo hrđinsky so sebavedomím spomínajú staré výletné časy gymnaziálne?

Ráno, keď tmu by bol mohol nožom krájať, boli všetci naši spolucestujúci povyliezani pekne na policiach. Potom si prichodiaci (trobové ticho ich vždy vitalo) nemuseli sťažovať na nedostatok pohlavkov, zaúch, buchnátov, pirgania do bokov. Iba dušený smiech bolo počuť podchvífu. Zaháňal si sa vo tme, chytil za hlavu, oháňal rukami, ale bil si naslepo. Zrazu zase krik, rev, štabarc a bilo a mlátilo sa jak na obecné. Veru nevedel si, kde si, kam sa máš uchýliť. Mohol si tušiť, že sa ti tam, kde sa uchýliš, ešte viac utrie? – Nuž tak sa to robilo. Pozastierali sa oškná a podávalo sa z jedného kúta do druhého, z oddelenia do oddelenia a buchnáty sa len sa ti tak sypali na na hlavu z police. K tomu ťa ešte niekto spod lavice potiahol za nohu. Roztiahol si sa jak žaba celou dĺžkou, ako si bol dlhý tak široký, ešte i hlavou si treskol o roh lavice. I burgyňou sa ti dakedy ušlo po hlave. Ale to iba počas repárskej kampane. I plaču bolo dosť. To už k tomu patrilo. Ale žalovať sa sprievodcovi, alebo dokonca do školy? To by ste si ale už potom dali! Trest by sa bol zniesol. O to pokoj. Veď v najhoršom prípade by bol daktorý vyhodený a čo na tom, že by bolo o jedného učňa viac? V „školáku“ by si sa viac neukázal a medzi školákov by si sa už hlásiť nemusel. Jeden za všetkých, všetci za jedného! Mohli i oračky alebo cigánčence z neba padať, hoci sa vždy našli zradcovia alebo slabosi, ktorí už nemohli uniesť koľko sa im naložilo. Takýto dostal hoblá, zohol sa a nakládlo sa mu, koľko zniesol, buď keď bol ozaj slabej telesnej konštrukcie, vyhodili ho na policu a tam musel trčať, dokiaľ sa tým dolu ľúbilo. A „trasáky“ veru by som vám ani jednému nedoprial. Neviete si predstaviť ten pôžitok, keď sa daktorý mrvil, trepal, zmietať na kolenách vykonávateľov rozsudku. Buchot ani desať párov koní, vrešťania, smiech, to všetko splyvalo dohromady. Takto vytrasený a unolestovaný ani zmoknuté kura ešte musel utekať pre vodu, rožky, zorky. Taký bol poriadok. Ešte

i ďakovať si musel, keď dostal si na chrbát. K takým bohumilým výčinom sme samozrejme nepotrebovali svedkov, alebo cudzie obecenstvo. Preto horlivo sme si strážili svoje privilégiá, aby sa nám do vozňa niekto nepovolaný nevrátil. S pokrikovaním „Školák, báči, školák, babka!“ sme neprestali dotiaľ, kým si patričný nevolil najkratšiu cestu z nášho domicilu. Vozň bol našou republikou, my jej poctivými občanmi. Každý mal svoje stanovené miesto, na ktoré mu nik nemal právo zasadnúť. Iba s povolením majiteľa. Ale na slabších sa to nevzťahovalo. Tu sa totiž uplatňovalo právo silnejšieho. Ten musel vždy sedieť pri okne, alebo kde sa mu zapáčilo. Šarvátky, pleskot, rozpory so sprievodcom boli na dennom poriadku. Obstarávanie zmrzliny, zoriek, bolo tiež úlohou nás z „najvyšších“ tried. A keď sa chcel pán konduktor (niekedy taký obyčajný hamovník s červenou zástavkou) dozvedieť, kto už sa aj cmúľať opovážil, nuž prišiel zas len nás. A my sme v tom prípade museli mať naozaj pevnú vôľu, keď stáli sme v takej paľbe. Z prednej strany doráža na teba vykonávateľ zákona, spoza jeho chrbta kamaráti mrkajú i vyhrážajú sa, otfčajú ti zaťaté päsťe. Predstavíš si trasáky, policu a zas odobratie legitimácie. Teda rozhoduj sa biedny človeče! Vyhoríš tak ako tak. Málokedy si však obišiel nasucho. A keď sa rozbilo okno, rozbúchali dvere, poodrezávali remene na oknách, počarbalí steny, lavice tužkou alebo kriedou (označenie hriska pre gombičky), keď sa lúskali jadierka a nenašiel sa vinník, ktorý by bol zbieral narozhadzované šupky, keď sa rozbila žiarovka, alebo aj dve, rozpučila pančuška na plynovej lampe (preto sme museli ráno cestovať a tŕcť sa potme), tu muselo sa vždy držať pekne spolu. Škoda sa vždy nahradila spoločne, hoci sa i zistil vinník. Ešte i dievčatá museli prispieť finančnou pomocou (oni vždy skôr smrdeli grošom sako my) za to, čo sme ich pokúšali a nedali pokoja pri učení. My sme si mysleli: „Keď sa my neučíme, nemusíte sa ani vy.“ A postarali sme sa, aby sme dokonale uplatnili svoju vôľu a rozhodnutie. Rezultát bol, že ukracovanie osobnej slobody bolo oznámené sprievodcovi a čo bolo najhoršie – aj mená. Obyčajne sme to boli všetci. Tak sa stalo, že niekedy nikto z nás nemal lístok, iba tí, čo zostali doma alebo „do večera“. Keď sa záchranná brzda stiahla, zas sa „nevedelo“ kto to bol, nuž platili sme spoločne. Dievčatá stáli vždy statočne pri nás, aspoň v takom prípade.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Pavel Proksa Kostolníkov

Malé Zálužie a Radošinská dolina vo svetle vekov

Človek si od nepamäti vyberal pri výbere miesta pre založenie svojho sídla iba tie najvhodnejšie miesta. Dnes tomu hovoríme vhodné ekoparametre. V podstate ide o to, aby vybraný areál bol tam, kde je chránený pred okolitým svetom, má vhodnú pôdu na obrábanie a pestovanie plodím potrebnú pre obživu ľudí a zvierat, v blízkosti bol vodný zdroj a celkovo prijateľná klíma. Neodmysliteľnou súčasťou je spojitosť s okolitým svetom. V minulosti túto funkciu v plnej miere plnili vodné toky s prítokmi, pričom popri nich viedli praveké, neskôr stredoveké i novoveké cesty. S určitosťou možno povedať, že obec Malé Zálužie všetky tieto parametre pre výber polohy na osídlenia už od dávnych dôb spĺňala.

K názvu a veľkosti obce

Malé Zálužie, dedinka o rozlohe 591 ha, sa v prvom publikovanom lexikóne obcí na Slovensku z r. 1773 uvádza pod menom Uj-Lacska, nekôr v r. 1786 ako Lacschka, Uj-Lacscha, v r. 1808 Újlacska, Ujlaček, a v r. 1863-1913 ako Újlacska. Obec sa spomína v písomnostiach prvý raz r. 1390 ako Kyswylak (Kysvilak) a bola evidovaná ako príslušenstvo hradu Topoľčany. V r. 1533 patrila Jánovi Literátovi a v 17.-18. stor. rodinám Ghyczyovcom a Prónayovcov. V čase tzv. pätnásťročnej vojny medzi habsburgovcami a Osmanskou ríšou ju v r. 1598 Turci pri svojich nájazdoch vypálili. Na základe urbárov, ktoré upravovali vzťahy medzi poddanými a panstvom vieme, že v r. 1715 mala 22 domácností, v r. 1720 mala vinice a 20 domácností, v r. 1751 tu žilo 54 rodín a bol v činnosti mlyn. V r. 1828 to už bolo 38 domov a 260 obyvateľov, ktorí sa zaoberali hlavne poľnohospodárstvom. Počet obyvateľov v r. 1869 bol 267, v r. 1900 321, v r. 1930 460 a v r. 1970 459. Maďarské názvy obce sú opodstatnené, pretože územie Slovenska bolo od zániku Veľkej Moravy až do roku 1918 súčasťou Uhorska, respektíve Rakúsko-uhorskej monarchie. Vo voľnom preklade to znamená „nová osada, nová usadlosť (svet)“. V rokoch 1920-1948 sa nazýva Ujlaček a od r. 1948 už Malé Zálužie.

Prírodné prostredie

Územie obce leží v západnej časti Nitrianskej pahorkatiny, ktorá je súčasťou Podunajskej nížiny a zároveň na strednom toku potoka Radošinka. Súčasný vzhľad vodného toku je výsledkom regulácie v 70-tych rokoch 20. stor., kedy sa prehĺbilo koryto, spevnili brehy a znemožnili sa tak časté záplavy, ktoré okolité obce postihovali hlavne v jarých a jesenných mesiacoch. Stred obce má nadmorskú výšku 159 m n. m. a chotár je v rozpätí 148-227 m n. m.. Povrch chotára je odlesnený a tvoria ho ostrovčeky nízkych dúbav na pahorkatine rozčlenenej

zamokrenou nivou. Najrozšírenejším pôdnym typom je hnedozem a erodované černozy. Klíma je nížinná, teplá

Údolie potoka Radošinka

Na mapách je niekedy názov Radošinka, Radošina. Je to ľavostranný prítok rieky Nitry a má dĺžku 32 km. Spája v súčasnosti dva okresy Topoľčany a Nitra. Obec Malé Zálužie sa nachádza skoro v jej strede. Pramení v Považskom Inovci pod Zlatým vrchom (480,4 m) v nadmorskej výške okolo 370 m n. m. Na území Považského Inovca priberá niekoľko menších pravostranných prítokov a vteká do Nitrianskej pahorkatiny. Preteká neďaleko jaskyne Čertova pec a okolo obce Radošina. Ďalej tečie na juhovýchod, z pravej strany priberá Šalgovský potok a v blízkosti Behyniec ľavostrannú Blatnicu. Koryto toku sa stáča na juh, preteká obcou Veľké Ripňany, za ňou priberá Cerový potok a tečie cez Malé Ripňany. Pri

obci priberá najprv z ľavej strany Hlavinku a potom z pravej strany Stoličný potok. Ďalej preteká obcou Biskupová a okrajom Kapiniec, kde z pravej strany priberá Trhovišťský potok a pokračuje cez Malé Zálužie, kde napája malú vodnú nádrž. Následne preteká cez Nové Sady a ostrým oblúkom smerujúcim k obci Sľa obteká obec Čab a osadu Lahne, mení smer toku viac na juhovýchod. Priberá potok Andač a obteká z východu obec Zbehy, priberá zľava Perkovský potok, na krátkom úseku opäť tečie na juh a pri obci Lužianky sa vlieva do Nitry. To, že sa ľudia usadzovali po oboch brehoch tejto riečky a jej prítokoch určite ovplyvnila aj skutočnosť, že od prameňa je vzdušnou čiarou blízko Banka a termálne pramene v Piešťanoch. Na druhej strane so svojou nadmorskou výškou 748 m dominuje vrch Marhát, pod ktorým viedol dolinný priechod jednej z vetiev tzv. českej obchodnej cesty. Smerovala k slovanskému hradisku pri dnešnom Ducovom, ktoré strážilo brod cez Váh a cestu na Moravu. Spojnicou dolín bol potok Blatnica, ktorý sa pred Veľkými Ripňanmi vlieva do Radošinky.

Čo vieme o najstaršom osídlení

Prírodné podmienky umožňovali osídlenie Radošinskej doliny už dávno. Začína v dobe kamennej, bez prerušenia pokračuje aj v dobe bronzovej. V dobe železnej tu žili Kelti, počas doby rímskej germánske kmene Kvádov, v stredoveku Slovania, Maďari. Jej obyvatelia zažili nájazdy a plienenie Turkov, presuny rôznych etník a svoju históriu v novoveku až po súčasnosť. Dôkazom toho sú archeologické nálezy, názvy chotárov a zaniknutých dedín v okolí a neskôr početné písomné doklady uložené v archívoch.

Dejiny obcí tejto doliny spája a spájala aj v minulosti riečka Radošinka. Napriek tomu, že vieme o mnohých náleziskách, systematický archeologický výskum bol realizovaný iba minimálne. Ak berieme do úvahy celý tok riečky, významnejšie výskumy boli v Lužiankach, v Radošine, vo Veľkých Ripňanoch. Záchrana a dokumentácia nálezov počas stavebných prác sa robila v Malom Záluží, v Nových Sadoch, v Čab-Sile, v Zbehoch. Ďalšie náleziská poznáme iba zo systematických zberov a prieskumnej činnosti hlavne v okolí Radošiny, Malých a Veľkých Ripňan, Kapiniec, Čabu, Zbehov a Lužianok. Nové možnosti poskytla aj letecká prospekcia, kedy sa nedeštruktívnou metódou na základe leteckých snímok dokumentuje terén a zisťujú sa doklady o sídliskách, pohrebiskách, zvyškoch architektúr a podobne. Takto sa nedávno došlo aj v povodí Radošinky na tri kruhové útvary, označované ako rondely s datovaním od doby kamennej do doby bronzovej v Zbehoch, Biskupovej a v Nových Sadoch. Určite pri stavebných prácach, prípadne pri prácach v záhrade dochádza k narušovaniu objektov, ktoré sú dokladom o pravekom a ranodziejnom osídlení, avšak z viacerých dôvodov nedochádza k ich nahláseniu a dokumentovaniu. Najnovšie objavy nás stále utvrdzujú v tom, že ešte archeologické nálezy majú čo povedať o celkovom osídlení a zložení obyvateľstva v časoch, kedy je málo písomných správ, alebo kedy tieto úplne chýbajú. Napr. v r. 2004 pri výstavbe závodu firmy Airliquid v Lužiankach bolo zistené kostrové pohrebisko so 16 hrobmi. Ide o jedno z najsevernejšie situovaných staromaďarských pohrebísk na Slovensku datované do 10. stor.

(Pokračovanie v budúcom čísle)

G. Bfezinová – Babelková,
autorka je rodáčka z obce Malé Ripňany

Augustín Varga v 2. svetovej vojne

Touto dobou mám 19 rokov a celý život pred sebou. Medzi najväčšie problémy moje, ako aj mojich vrstovníkov momentálne patria maturita, prípadne ďalšie štúdium. Neustále počúvam sťažnosti aké to máme ťažké, koľko sa od nás vyžaduje, že v minulosti to tak nebolo. A tu majú prvýkrát pravdu. Mój starý otec ako 20 ročný mladý muž, plný chuti do života a ideálov, rovnako ako ja, musel nastúpiť povinnú prezenčnú službu. V októbri 1940 teda asentírka rozhodla o jeho zaradení a on odchádza z rodnej Krnče na dlhého tri a pol roka.

Spolu s ostatnými boli takmer okamžite poslaní do Ruska, kde mali bojovať rovno v prvých frontoch. Dôvod bol jasný, a síce Rusi ako Slovania boli k Slovákom preda len trochu zhovievavejší. Alebo inak povedané, kryli Nemcom chrbát. Slovenskí vojaci im to oplácali dezerciou. Stávalo sa, že celá jednotka prešla k Rusom a postupne sa vytvárala 1. československá armáda.

Na východnom fronte to však bolo naozaj ťažké. Dedičkova jednotka sa dostala až k Moskve. Padlo tam veľmi veľa Nemcov. Nezvládli ruskú zimu. No pri opisoch nočných prepádov ruskými jednotkami mi behali zimomriavky po chrbte. Vojaci prepadali nič netušiacich spiacich nepriateľov a len v spodnom prádle ich vyhánali do zimy. A hovorím o pravej ruskej zime, pre ktorú neboli neobvyklé teploty pod - 30°C. Niet divu, že vojsko trápili najrôznejšie choroby, ktoré nemilosrdne oberali o život aj tých najzdravších chlapov.

Ako sa neustále posúval front, starý otec často spomína na presúvanie sa po kolchozoch. Neraz sa stalo, že nocoval vo válove a kôň naňho dýchal, aby ho zohrial. V lepšom prípade sa im podarilo nájsť na noc nejakú usadlosť. No ani to nebolo vždy ružové. V Poľsku sa mu stalo, že spával v truhlici od múky a ráno si ho kamaráti doberali. Ľudia to neprijímali vždy nadšene, veď kto by sa aj tešil z prítomnosti vojakov vo svojom príbytku. Museli však byť ticho. Starý otec aj s kamarátmi sa však nesprávali ako grobiani a vedeli si vážiť čo im ľudia dávali. Ako vďaka za ustlatú posteľ a večeru im pomáhali okolo domu. A keď ľudia nemali čo prestrieť na stôl, radi sa podelili.

Nakoniec boli sústredení v Charkove, kde pre nich Slovenská vláda poslala sanitný vlak. Ten ich dopravil domov, kde bol dedičko ale znova zaradený do armády. Tam nastúpil aj do roboty, ako výpravca. V tejto práci pokračoval aj po príchode domov, na Krmču. Nepracoval síce priamo tam, ale v neďalekých Bošanoch.

V čase keď na Slovensku vrcholila nespokojnosť s režimom a diktátom Nemecka, začalo sa pripravovať Slovenské národné povstanie. Mladí muži sa s vídiou lepšej budúcnosti a obhajoby svojho národa pridávali k oddielom partizánov. Z dedkovho rodiska ich tiež išlo zopár dobrovoľne. Sústreďovali sa v Partizánskom, kde fungovala skupina, ktorej veliteľom bol riaditeľ závodov v Partizánskom. Tam ich podelili do menších skupín okolo 20 mužov. Vyzbrojení guľometmi a ďalekosynnými puškami bolo ich úlohou prenasledovať Nemcov. Ako spomína, spávalo sa po horách, čo vzhľadom na jesenné počasie a neúprosne sa blížiacu zimu, bolo veľmi náročné fyzicky, ale rovnako aj psychicky. Často ho prepadávali myšlienky, aby radšej „skapal“ hockde pod stromom, len nech to už skončí. Stále sa museli hýbať, aby nepomrzli, čo ich vyčerpávalo úplne. A popri tom všetkom ešte brániť vlasť....

Starý mal však šťastie a silný organizmus a všetko to preskákaval bez vážnejšej choroby. Potom bol ešte na chvíľu odvedený do armády a v marci v roku 1944 bol prepustený. Vrátil sa teda znova k svojej práci výpravcu v Bošanoch. Tu si začal robiť riadne výpravcovské skúšky. Ešte však mal len zácvik, keď mu prišla neočakávaná a nemilá návšteva. Zrazu sa na stanici objavili príslušníci gestapa, celú ju uzatvorili a dedička odviekli na Krmču. Tam ho bili, vyhrážali sa mu, dokonca mu mierili pištoľou na hlavu, aby im povedal, kde sa skrývajú ostatní partizáni. On však nič nevedel, bol len rádovým vojakom. Presunuli ho, tentoraz do Topoľčian. Tam zaňho bola intervenovať maminka s manželkou prednostu stanice, pretože vedela po nemecky. Chvíľu na to ho čakal ďalší presun, tento krát do Serede. Tu sústreďovali partizánov, ktorých sa neskôr chceli zbaviť. Teda ich cesta viedla rovno do Nemecka, do Oranienburgu. Samozrejme išli tam ako Židia.

Tamojší režim sa snažil o jediné. O ich smrť. Denne museli vstávať o šiestej ráno, odtí len v pančuchách nastúpiť, hoci boli mrazy, a potom spať na neubikácie. Raňajky pozostávali z prevareného jačmenného šrotu, ktorý ani len neposolili. Na obed dostali trochu chleba. Množstvo zodpovedalo asi trom zahryznutiam, no v porovnaní s večerou, ktorá väčšinou nebola, to bola hostina. Všetko to ale zodpovedalo cieľu Nemcov, nechať ich vyhľadávať, kým sa nevedeli ani hýbať. Jedinou ich záchranou sa stal Medzinárodný červený kríž. Starý otec doteraz nevie ako sa k nim dostali, prečo ich k nim pustili. No pár návštev milosrdných záchrancov mu v pamäti zostalo. Doniesli totiž jedlo a to nie hocikaké. Zajatci sa radovali so sušenok, čaju a dokonca ovocia....dnes to znie nanejvýš smiešne, nie? Balíčky vždy dostávali piati, no s pribúdajúcim časom dostali tí istí piati len štyri, tri,.... Jedno však viem isto. Aj týmto anonymným ľuďom patrí moja vďaka za krásne strávené detstvo v náručí môjho dedička.

Hlad nebol jedinou prekážkou na ceste prežitia v lágri. Už len prejsť popri príslušníkovi SS mohli mať tragické následky. Od jeho momentálnej nálady totiž záviselo, či na väzňa vystrelí alebo nie. A dôvod? Okrem chorej a zvrátenej mysle by ste sotva nejaký našli.

Toto ale zďaleka nebola ich konečná zastávka. Po stovkách ich postupne hnali niekde k Severnému moru. Medzi zajatcami sa šuškalo, že ich tam nalodia na loď a potom utopia. Takže chtiac-nechtiac sa museli pešo trmácať v ústrety svojej smrti. Na útek nebolo pomyslenia. Priekopy, okolo ktorých prechádzali, boli plné mŕtvych tiel. Väčšina týchto ľudí však nechcela ujsť. No keď pred sebou zbadali napríklad kukuričné pole, týraní neustálym hladom, bez rozmyslu sa k nemu rozbehli. A na to Nemci čakali. Nechali ich rozbehnúť sa a potom začali strieľať. Zbesilo a so smiechom, už nie ako ľudia. Postrieľali ich ako besných psov. Slovo dôstojnosť tu stratilo svoj význam. Na oboch stranách.

Nocovali v lesíkoch, aj to len preto, bo „SS-áci“ si potrebovali oddýchnuť a najesť sa. Dedko sa živil trávou, korenkami, keď sa pošťastilo našiel lesné plody. Pomaly sa blížili k cieľu a pocity sa stupňovali. Či už úzkosť

a strach zo smrti, alebo častejšia, úplná apatia. V poslednej chvíli, ale záchrana prišla. Keď si dedko ako každú noc ľahol s kamarátom s Handlovej, ešte nevedeli aké prekvapenie ich ráno čaká. V noci sa prirútili Rusi a oslobodili ich. Vlastne ani nebolo veľmi čo, pretože hrdinskí Nemci vzali nohy na plecia a už ich nebolo. Rusi im dali zajesť, nechali oddýchnuť, naložili ich do áut a previezli do Bratislavy. Obľčený len v tenkej halenke a bez peňazí či dokladov sa potreboval dostať domov. Našťastie niektorí sprievodcovia ho už poznali, tak sa dostal do Bošán a potom na Krmčú. Domov prišiel úplne neočakávane, všetci ho s radosťou privítali. Konečne vzal do úst domáce jedlo, vykúpil sa a ľahol do svojej mäkučkej posteľe.

Aj potom čakalo v živote dedička ešte mnoho prekážok. Prevažnú časť svojho života sa nemohol vyhlásiť za úplne slobodného človeka, práve kvôli nástupu ďalšieho totalitného režimu.

Nikdy si však nezúfal a bol vďačný aj za to málo, čo sa mu za jeho svedomitú prácu dostalo.

Katarína Zedníková, vnučka

Čriepky zo „zablatenej“ olympiády

Veru tak, svet mal možnosť uvidieť naozaj doslova a do písmena zablatenú olympiádu a to tentoraz bez úvodzoviek. Lebo, ak sa v myslí vracia k tomuto najvýznamnejšiemu svetovému športovému podujatiu roka a veľkému sviatku športovcov našej planéty, tak nič iné, ako po členky zablatení návštevníci, ale aj funkcionári, či športovci sa mi premietajú v myslí. V Turíne, akoby o olympiáde ani nevedeli, veď okrem krásneho jarného počasia im ju pripomínali len pútače a vlajky na uliciach. Samozrejme, že zabudnúť nemôžeme ani na centrálnu olympijskú dedinu, hokejové či krasokorčuľiarske haly a najmä prekrásnu rýchlokorčuľiarsku arénu Lingoto.

Tak ako sa športovci pripravujú na tento sviatok štyroch rokov, tak rovnako aj športovní novinári. Veď neraz je tam človek prinútený odmakáť si 12, ale aj 14 hodín práce v kuse, pričom sa, prirodzene na hodiny nepozerala. Akým si ladením formy tesne pred odchodom do Álp, boli hokejové zápasy na našom rybníku v Ujlačku. Tohtoročná zima nám ponúkla poriadny pancier ľadu, takže korčuľovať sa na ňom dalo takmer 3 mesiace. Ladenie formy na tomto rybníku ma navodilo tesne pred cestou na olympiádu, hoci aj s modrinami na holenných kostiach. Lebo bez modrín sa dedinský hokej nedá hrať... Ale niekoľko hodín po týchto zápasoch v Ujlačku sme nabrali kurz našim rozhlasovým mikrobuses až do Sestriere, čo je alpské horské stredisko blízko taliansko-francúzskych hraníc vo výške 2036 metrov. Tam boli ubytovaní naši lyžiari, sánkari, bobisti a jediný skokan na lyžiach Martin Mesík. Žili sme tam s nimi družne, lebo náš hotel, v ktorom zase bývali všetci rozhlasoví a televízni pracovníci v rámci Európskej vysielacej únie, bol blízko olympijskej dediny, takže o časté rozhovory s našimi reprezentantmi nebolo núdze. Aspoň pokiaľ sa nezačali jednotlivé súťaže. A Taliani, tých akoby sa olympiáda ani netýkala a akoby mali pocit, že sa začne až o rok. Ešte niekoľko dní pred slávnostným začiatkom pripravovali tribúny pre divákov, robili chodníky, avšak s morom blata si nedokázali poradiť. A tak nebolo nič divné stretnúť po uliciach Sestriere prechádzajúc sa vyobliekaných a vyvoňaných návštevníkov, ubytovaných v najluxusnejších hoteloch, ktorí boli pritom zahádzaní od blata vari až na chrbát. Zatiaľ čo cez deň sa hustá kašovitá zmes rozpúšťala v lúčoch ostrého slnka, v noci všetko zamrzlo pri teplotách aj do mínus 12 stupňov Celzia. A toto blato som mal to šťastie vyskúšať si aj na vlastnej koži. V jedno predpoludnie vystupujem z autobusu pri bežeckom areáli v Pragelate a nedečkaví nemeckí fotoreportéri s pol metrovými fotoobjektívmi ma nechtiac vysotili zo schodíkov autobusu priamo do vari 20 centimetrovej blatistej hmoty. Viete si predstaviť lepší začiatok? Všetko, čo sa zašpiniť dalo, priam kričalo od blata a takýto vyfešákováný som sa pobral do mojej komentátorskej kabínky. Nespisovne som nenadával, lebo by mi Taliani aj tak nerozumeli, avšak na adresu domácich organizátorov ma nenapadali žiadne lichotivé výrazy. Nuž čo. Do večera sa nejakým spôsobom vysuším, hoci robíť rozhovor s takto zamaskovaným novinárom určite nebolo pre pretekárov príliš príjemné.

Napríklad jeden keňský bežec na lyžiach, nemusím dva razy pripomínať, že bol čierny ako uhol, sa zjavne na mne bavil iskrivo svietiacimi bielymi zubami. Avšak ochotne mi odpovedal na moje zvedavé otázky.

Peter Buček

Ako na dovolenku?

Leto a dovolenka, dovolenka a leto. Takmer polovica z nás má tento problém vyriešený možno povedať, že definitívne: chalupárči a chatárči. Najmä v dnešnej dobe, keď polovica rodín žije od výplaty do výplaty a na zájazdy s cestovnými kancelárkami nemá peniaze, je pre mnohých vlastné rekreačné zariadenie jedinou možnosťou na oddych a pobyt na čerstvom vzduchu. Napriek tomu však na Slovensku existuje a zrejme i prosperuje obrovské množstvo cestovných kancelárií. Popri renomovaných sa o priazeň dovolenkychtivého cestovateľa uchádzajú i menšie, novovzniknuté, v ktorých nezriedka pracujú ľudia bez akýchkoľvek skúseností v biznise zvanom cestovný ruch. Z novinových a časopiseckých stránok sa na nás hrdú ponuky ako čo najvýhodnejšie a najzaujímavejšie stráviť leto. Zorientovať sa v spleti sľubov je úloha azda pre Sherlocka Holmesa, nie pre cestovateľského začiatočníka. Tlačou sa občas preválí kritika podložená „konkrétnymi

trpkými skúsenosťami, cestujúcich, ba i škandál s cestovkou, ktorá síce zinkasovala, ale služby neposkytla. Prvá rada preto znie: sledovať tlač a negatívne informácie o jednotlivých cestovných kanceláriach si odkladať. Ich ponúkám sa dôsledne vyhýbať. Sledovať treba i kladné ohlasy, cenné sú najmä skúsenosti priateľov a známych. Pri výbere dovolenky síce kalkulujeme s určitou sumou, ale treba mať na pamäti, že lacnejší zájazd zvyčajne znamená i menej kvalitné služby. Aspoň vo všeobecnosti, pretože i veľmi drahý zájazd nemusí splniť naše očakávania. Ešte pred uzatvorením zmluvy s cestovnou kanceláriou si presne zistíme, čo všetko cestovka ponúka: ako a čím počestujeme, ako a kde budeme bývať, stravovať sa, čím sme poistení. Informujeme sa i na zdravotné poistenie, pretože choroby a úrazy si nevyberajú a liečenie na vlastné náklady v zahraničí je drahý špás. Naša poisťovňa prepláca len náklady do tej výšky, ktorú by liečba stála doma. Nepomer je obrovský. Zaujímaj sa musíme i o to, či nás bude sprevádzať kvalifikovaný sprievodca so skúškami, či sú v programe návštevy pamiatok a múzeí a či je vstupné zarátané do ceny..... Pýtať sa treba čo najviac a na všetko. Pri platení si dôkladne preštudujeme zmluvu: cestovná kancelária je povinná zabezpečiť len tie služby, ktoré sú uvedené v zmluve. Všetko ostatné je len v rovine sľubov. Samozrejme, úplne najskôr si premyslíme, čo vlastne od dovolenky očakávame: milovník hôr sa asi nebude najlepšie cítiť na pláži v subtropických horúčavách. Najmä starší ľudia by mali zvážiť, či vybraný oddych zodpovedá ich zdravotnému stavu a fyzickej kondícii. Aby sa vytúžený oddych nepremenil na pretrpený.

Zuzana Plesníková

Odpad náš každodenný

Len na samotnom človeku záleží, aká budúcnosť čaká našu planétu. Starostlivosť o životné prostredie je veľmi dôležitá činnosť celospoločenského významu, pretože človek ovplyvňuje kvalitu životného prostredia. Dlhodobé poškodzovanie životného prostredia v minulosti sa stále odráža na zdraví a veku ľudí. Zdravé životné prostredie a zdravý spôsob života idú ruka v ruku so zdravím a hodnotným prežívaním života každého z nás. Zachovanie prírody sa zabezpečuje ochranou a šetrným využívaním prírodných zdrojov.

Na Slovensku sa za rok vyprodukuje viac ako 1,5mil. ton komunálneho odpadu. Je zdrojom mnohých problémov - znečisťuje životné prostredie, na jeho zneškodňovanie je potrebné vynakladať nemalé finančné prostriedky. Komunálny odpad je však zároveň zdrojom surovín. Množstvo komunálneho odpadu na 1-obyvateľa v SR predstavuje 463,2kg ročne.

V SR stanovilo nariadenie vlády 80 % mieru recyklácie jednorázových PET obalov do roku 2007. To by znížilo množstvo odpadov o 5 600 – 8 000 ton ročne (cca 130 – 140 mil. kusov odpadových fliaš). Neskôr sa plánuje zavedenie zálohovania aj pre jedno rázové sklenené nápojové obaly. Pri predpokladanom ciele ich 80% recyklácie by to znížilo množstvo odpadov o cca 34 000 – 37 000 ton ročne. V prípade zálohovania aj nápojových plechoviek by to bolo zníženie odpadov a znečistenia v SR o ďalšie nie bezvýznamné množstvá. Zálohovanie PET fliaš zníži tvorbu nelegálnych skládok odpadov a voľne pohodených fliaš.

Odpadom nazývame niečo, čo sa nám zdá nepotrebné a chceme to odstrániť. Ale to čo je pre nás odpadom, môže byť niekde inde hodnotný zdroj. Neuvážené nakladanie s odpadmi zaťažuje životné prostredie, či už priamo zamorením pôdy, vody, vzduchu, skládkami a spaľovňami, či nepriamo zvýšenou ťažbou surovín, vyplytvanou energiou, či nárastom zbytočnej dopravy. Komunálny odpad je na jednej strane zdrojom mnohých problémov – znečisťuje životné prostredie, na jeho zneškodňovanie je potrebné vynakladať nemalé množstvo finančných prostriedkov, ale na strane druhej je zároveň zdrojom surovín.

Organický odpad tvorí takmer polovicu komunálneho odpadu. Zaraďujeme sem zeleninové a ovocné zvyšky, záhradný odpad, zeleň, zbytky jedál atď. Asi 20% odpadu tvorí papier, ktorý je možné v plnej miere recyklovať, čo je dôležité zdôrazniť, hlavne keď sa v súčasnosti s papierom vo veľkej miere plytvá. Sklo tvorí asi desatinu odpadu na Slovensku, no len asi každá dvadsiata fľaša je recyklovaná. Plasty tvoria hmotnosťou menej než 8% odpadu, no objemovo oveľa viac, čo je dôležité najmä na skládkach, kde je objem dôležitejší ako hmotnosť. Je nutné povedať, že pri spaľovaní niektorých druhov plastov unikajú do ovzdušia škodlivé látky, ktoré ohrozujú naše životné prostredie. Kovy tvoria takmer 5% komunálneho odpadu. Ich ťažba značne znečisťuje prírodu, preto je pozitívne, že sú vo veľkej miere recyklovateľné. Nebezpečné odpady – tvoria približne „len“ 1%, ale ohrozujú kvalitu zdravia ľudí. Sú to rôzne chemikálie a zlúčeniny, ktoré v určitej forme ohrozujú zdravie organizmov a kvalitu prostredia. V dnešnej dobe už ľudstvo vie recyklovať z nebezpečných odpadov akumulátory, žiarivky, výbojky a iné. Vybudovali sa viaceré zariadenia slúžiace na úpravu, zhodnocovanie, resp. nezávadné zneškodňovanie nebezpečného odpadu.

Ako znížiť množstvo produkovaného odpadu?

- nekupujeme veci, ktoré naozaj nepotrebujeme, i keď reklama nás presviedča, že ich musíme mať, radšej uvažujeme o tom, koľko z toho zostane odpadu
- nakupujeme do vlastnej látkovej tašky a neberme umelé v obchode, a aj na pečivo a ovocie by sme mohli a mali nosiť vlastné vrecká
- kupujeme výrobky s vratnými obalmi a čo najväčšie balenia a koncentráty
- nepoužívame jedno rázové obaly, kupujeme výrobky balené do recyklovateľných obalov
- nekupujeme jedno rázové výrobky – batérie, žiletky, vreckovky, zapaľovače, poháre a i.
- nekupujeme nevratné PET fľaše, plechovky, krabice z kombinovaného materiálu, radšej kupujeme sklenené fľaše, ktoré majú dlhšiu dobu použiteľnosti
- mohli by sme a mali by sme kompostovať odpad z kuchyne a záhradiek

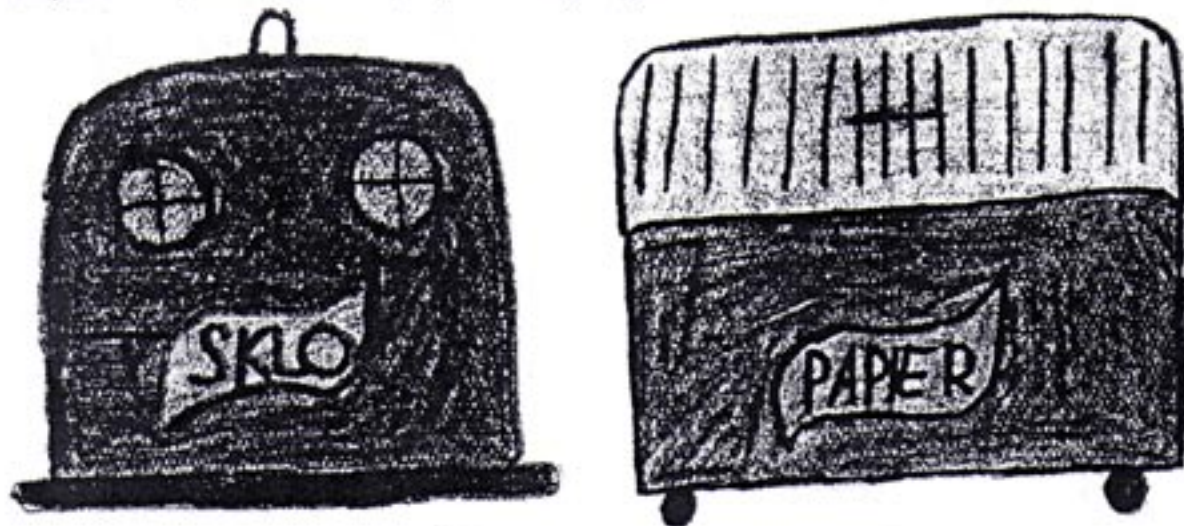
Kompostovanie je prírode najbližší spôsob, ako naložiť s organickými zbytkami- slama, tráva, seno, burina, rôzne zvyšky z kuchyne (ovocie a zelenina) a zo záhradky môžu byť rozložené mikroorganizmami a tak sa vlastne vytvorí kvalitný humus, ktorý je najlepším prírodným hnojivom bohatým na živiny. Pôde sa tak vráti všetko to, čo sme pestovaním odčerpali, ušetríme miesto na skládke, lebo bioodpad tvorí veľkú časť komunálneho odpadu, ušetríme tiež rôzne poplatky.

Skládky sú povrchové miesta, kde sa odkladá odpad. Poznáme 2 druhy skládok. Povolené- resp. riadené, ktoré sú oficiálne určené na skladovanie odpadu, sú vybudované väčšinou na geologickom stabilnom a nepriepustnom podloží, zospodu izolované vrstvou ílu alebo syntetickou podložkou a tzv. divoké, ktoré sú veľmi nebezpečné, nakoľko nie sú zospodu izolované a nie sú kontrolované. Skládky predstavujú dlhodobú hrozbu znečistenie povrchových a podzemných vôd.

Recykláciu možno v najširšom zmysle slova definovať ako opätovné použitie akéhokoľvek materiálu. Je to proces v rámci ktorého vyrobíme zo starého, zničeného materiálu nový. Šetrí prírodné zdroje a znižuje znečistenie prostredia, v ktorom žijeme.

Spaľovňa nerieši príčiny problému s odpadom, zníži síce jeho objem o 80 – 90% a hmotnosť o 1/3, ale ON nikdy „nezmizne“! Spaľovne robia len z jedného odpadu niekoľko ďalších : napr. znečistený vzduch, toxický popol a znečistené vody a rôzne ďalšie a veľakrát závažnejšie odpady.

Zamyslime sa a pomôžme prírode. Tým pomôžeme aj samým sebe.

Katarína Šujanová (kresba Stanislav Ralbovský)

Termíny odvozu odpadu na druhý polrok 2006:

Komunálny odpad: 12.7.; 9.8.; 6.9.; 4.10.; 1.11.; 29.11.; 27.12.

Separovaný odpad:

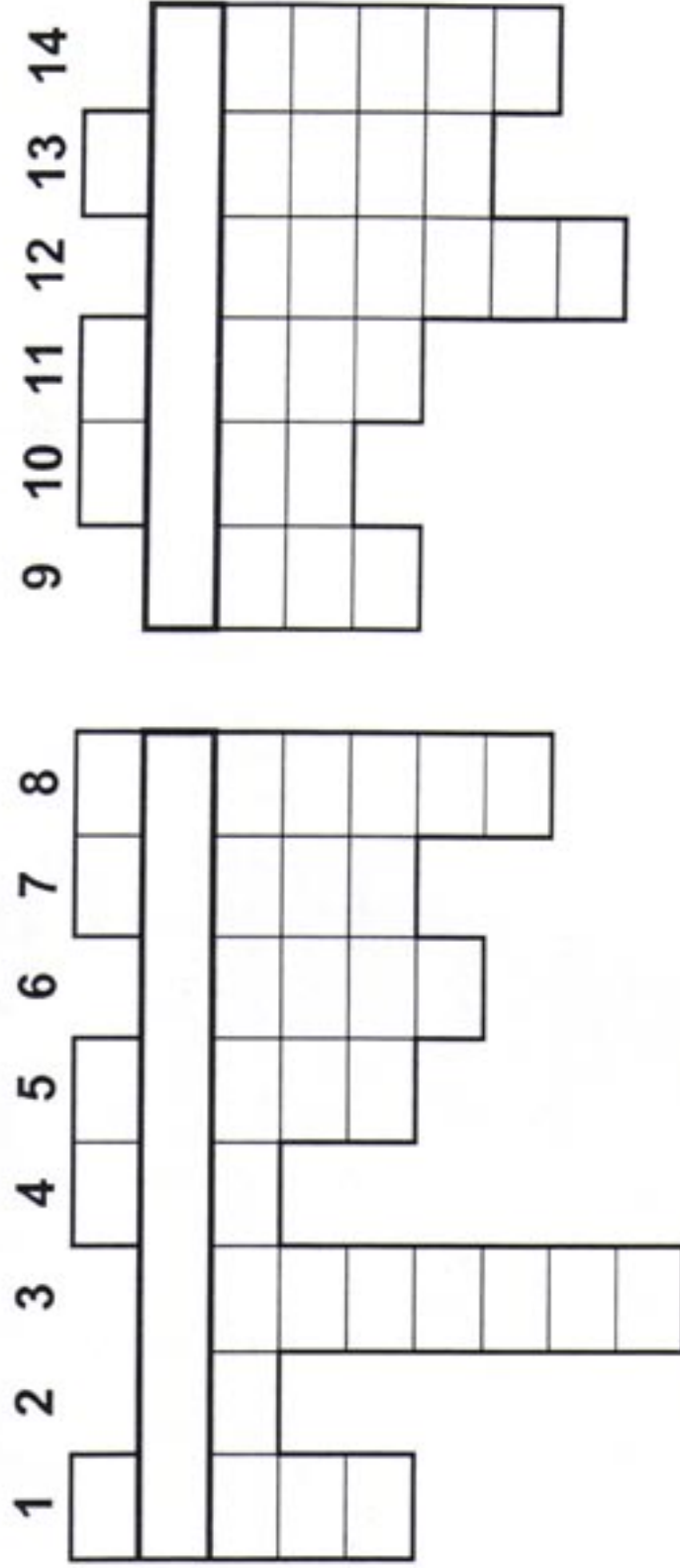
25.7.; 22.8.; 19.9.; 17.10.; 14.11.; 12.12.

Všetkým čitateľom želáme pekné leto a príjemne prežitú dovolenku a prázdniny.

S pozdravom redakcia časopisu Občasník.

Tajnička

... a škole je koniec! (zač.v tajničke)

1. Kontinent spojený s Európou.
2. Chemická značka Zlata.
3. Ľadová pochúťka.
4. Medzinárodná skratka Slovenska.
5. Šport na ľade.
6. Mesto na západe Slovenska.
7. Slovenský futbalový reprezentant
Karol, hrajúci v pražskej Sparte Praha.

8. Česká značka fotoaparátov.
9. Ročné obdobie.
10. Mužské meno (8.7.).
11. Nemierové obdobie.
12. Pomaranč po španielsky.
13. Mačkovitá šelma.
14. Koreňovitá zelenina s červenou farbou.

ONDREJ PROKSA